

Yektan Türkyılmaz: Emperyal(ist) bir felaket olarak Ermeni Soykırımı

Posted on 12/02/2021

Ermeni Soykırımı, tekrar tekrar üzerinde düşünülmesi gereken önemde bir felaket, bir tarihi kırılma noktasıdır. Öyle ki, soykırım, üzerinden üç yüz yıl geçse bile bizlere her yeni döneme ait söyleyecek ciltlerce 'sözü' olan bir süreçtir. Bu sadece Türkiye için değil, dönemin Osmanlı coğrafyası içinde ve etrafında yer alan bölgeler, ülkeler için de geçerlidir. Bir asır boyunca yaşanan zamanlara, dönemlere kanayan bu ibretli 'sözlerin' birçoğu maalesef ya gözden kaçmış ya da basit, indirgemeci kavramsal çerçevelere sığdırılmadıkları için göz ardı edilmiştir. Türkiye ve çevresinin yakın zamandaki politik ve diplomatik gelişmeleri belki de Ermeni Soykırımına ilişkin en yaygınca sessiz kılınan bir 'sözü' daha dikkatle öne çıkarmamızı ve mercek altına almamızı gerektiriyor: Bu Birinci Dünya Savaşı soykırımlarının emperyal arzularla, emperyal arkaplan sayesinde ve emperyal güçler arası çelişki ve manevralar sayesinde tezahür etmiş felaketler olduğudur.

Tarih yazmak, muhtemelen geleceği okumaktan bile daha meşakkatli bir uğraş, bir entelektüel sanattır; özellikle de hikâyesini kurguladığınız olayın, sürecin bulunduğunuz an itibarıyla sonucunu bildiğiniz için. Bu durum katliam, pogrom, soykırım gibi felaketler için daha da çetrefilli bir hal alacaktır; çünkü tek engeliniz sonucu bilmenizin hayal gücünü köreltici çelmesi değildir; aynı zamanda çoğu zaman, akıl ve anlam sınırlarını zorlayan kötücül eylemlere bir nebze olsun zihninizi rahatlatacak bir açıklama, bir mana kazandırma arzusu ve çabası da kurgunuzu cılızlaştıran ve körelten etki yapacaktır. Maalesef, bu iki durumdan en olumsuz etkilenen tarih anlatılarından birisi Ermeni Soykırımına ait olanlardır.

Hiç şüphesiz ki Ermeni Soykırımı kurucu bir eylemdi; bildiğimiz haliyle Türk ulusu ve bir ulus devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti ortaya çıkamazdı. Ancak bu durum failerin

niyetlerinin, güdülerinin ve arzularının ulusçu bir doktrinle şekillendiği, sınırlandırıldığı anlamına gelmiyordu. Doğrudan söylersem, soykırımın birincil derece faili İttihatçı elitler savaşa katılma kararı da dahil olmak üzere emperyal hınç, âmil ve hayallerle kararlar aldılar, uyguladılar. En önde gelen istemleri ise Osmanlı ülkesini emperyal bir güç olarak yeniden ayağa kaldırmak, hızla çatırdayan imparatorluğu tarihteki kudretine ve teritoryal ihtişamına kavuşturmaktı. Onlar için düne kadar korumaya çabaladıkları status quo artık kabul ve tahammül edilebilir değildi. Dolayısıyla soykırımın mimarları rövanşisttiler; tarihin kendilerini 'mağdur' ettiği akışını terse çevirmek dileğindeydiler. Orduları hâlâ emperyal, yani bir Osmanlı ordusu idi; hem savaş ilanında, hem de katliamlar için tebaalarını mobilize etmek için imparatorluğun kadim ideolojik meşruiyet temeline yani dine gönderme yapacaklardı: Savaş İslam düşmanlarına karşı bir cihat olarak ilan edilecekti.

Burada iddia ettiğim, İttihatçı elitin esasen ideolojik İslamcılar olduğu değildir. Daha ziyade ideolojik olarak kesin sınırları olan, homojen ve saf doktriner bir hatta sahip olmadıklarıdır. Retoriklerinin referansı sözcük ve sembol dağarcığı Osmanlıcı, Türkçü veya İslamcı olmayı birbirine zıt kurgulamayı gerektirmiyordu. Bu aslında günümüze değin de devam etmiştir. Kemalistler ve mevcut iktidar da dahil olmak üzere her rejim / dönem ne Türkçülükten, ne Sünnici İslamcılıktan ne de Osmanlıcılıktan tümünden vazgeçmemiştir. Cumhuriyet iktidarları da, ittihatçılar gibi ülke içerisinde ve çevresindeki imkanlar ve kısıtlamalar etrafında bu sözcük ve semboller dağarcığını yukarıdaki ideolojik tipolojileri değişen ağırlıklarda harmanlayarak kullanagelmişlerdir. Ayrıca Osmanlıcılık sabit bir anlam da taşımamaktaydı. Bu bağlamda milliyetçilik ve Ermeni Soykırım çalışmalarında adı konmadan sıkça romantize edilen Osmanlı(cı)lık nadiren çoğulculuk, birlikte yaşam ve hatta eşitlik çağrıştıran bir kurguydu. Hem arkaik tanımı, hem de daha yaygın çağrışımı ise bir dinler, inançlar, gruplar hiyerarşisiydi. Soykırımın birinci derece faileri kendilerini bu hiyerarşinin en tepesinde görüyorlardı. Dolayısıyla soykırımcı bir siyaset Osmanlı(cı)lığın son bulmasını gerektirmiyordu. Tam tersine kavramın gönderme yaptığı emperyal sistem soykırımın olukça katmanlı tarihsel arka planında potansiyel mağdur grupları mimleyen önemli bir etmendi.

İttihatçı elitler, kendilerinin hiyerarşinin en tepesinde yer aldıkları çok unsurlu bir imparatorluktan kurtulup yerine, dar ve mevcut sınırlarına razı oldukları bir ulus ve devletini inşa etmek için belli grupları imhaya yönelmediler. Tam tersine, kendi araçsal rasyonelitetlerinde ve fantezi dünyalarında kimi grupların yayılmacı, emperyal arzularına mani olduklarını düşündüler ve bu sebeple mezkûr felaketleri meşru ve gerekli gördüler. Kaldı ki benzer emperyal düşler ardıl rejimler ve kadrolar tarafından da barındırılmıştır. Buna yayılmacı arzular da dahildir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde de emperyal arzular ölmedi. Ne var ki, Kemalist milliyetçilik üzerine oldukça yaygın bir kanı İttihatçıların aksine yayılmacı değil teritoryal olarak konsolide edici olduğudur. Bunun en temel delili ise son Osmanlı Meclisi Mebusanı tarafından ilan edilen Ahd-ı Milli, ya da daha popüler ifadesiyle Misak-ı Milli'dir. Tarihçi Mete Tuncay 1976 yılında Birikim dergisinde yayınlanan 'Misak-ı Milli'nin 1. Maddesi Üstüne' başlıklı makalesinde bu belgenin nasıl muğlak bir metin olduğunu oldukça çapıcı bir şekilde anlatır. Dahası Milli Kütüphanede karşılaştığı bir metnin kabul edildiği dönem hazırlanan bir haritada Misak-ı Milli sınırlarının bu sınırların, Port Said hizasına kadar olan Suriye, Irak, Lübnan ve Filistin topraklarını da içine aldığını aktarır. Unutmamak gerekir ki, yayılmacı, irredantist eğilimler bir tek istek, program ve niyet meselesi değildir. Esas olarak imkanlarla sınırlıdır. Ve cumhuriyet rejimleri de bu imkanların olgunlaştığını düşündükleri anlarda ne emperyal düşlerden, Osmanlıcılıktan ne de etraflarına felaket taşı(r)maktan imtina etmediler. Bunun en açık örnekleri 1935-39 arası İskenderun Sancağı'nın 'ilhakı', Kıbrıs'ın işgali ve yakın zamanda Kuzey Suriye ile ilgili izlenen siyaset ve kullanılan söylemlerdir. Hem İskenderun Sancağında, hem (Kuzey) Kıbrıs'ta hem de, sayıca çok çok az da kalmış olsalar, Afrin'de Ermeniler bu 'arzu' ve 'eylem' ile karşı karşıya kaldıklarında kaderlerinin ve yapılması gerekenin ne olduğunu çok iyi bildiler. Bugün bu saydığım üç bölge de geriye Ermeni cemaatleri ya kalmayacak ya da 'müzelik' olacaktı.

Şüphesiz tarih bugün için yazılır. Ve bugünden geriye baktığımda, cezasızlık üzerine katmanlaşmış emperyal saldırganlığı hatırlamamak mümkün mü?

Kaynak: gazeteduvar.com.tr/